

Folketinget
Att. Boligpolitiske og
socialpolitiske ordførere
Christiansborg
1240 Christiansborg

28. august 2009

Kære boligpolitiske og socialpolitiske ordførere

Ældre Sagen er tilfreds med, at regeringen på finansloven fremrykker offentlige investeringer for 10 mia. kr. Vi mener imidlertid, at det ikke er nok. Vi mener, at der alene på ældreområdet er brug for en massiv investering på 20 mia. kr. over de næste fem år til bl.a. modernisering og nybyggeri af plejeboliger, demenssikring og velfærdsteknologi.

Vi ønsker at fremtidssikre velfærdssamfundet med massive investeringer i plejeboliger. Ledigheden er steget markant og er nu oppe på mere end 100.000 mennesker, som står uden job. Samtidig er der ikke moderne plejeboliger nok til at opfylde plejehjemsgarantien – i hvert fald ikke, hvis de ældre skal have mulighed for selv at få indflydelse på, hvilken plejebolig, de gerne vil flytte ind i.

Vores undersøgelser viser, at 9 ud af 10 har sådanne ønsker. Hvis de ikke bliver opfyldt, risikerer de ældre at skulle flytte væk fra deres lokalområde, ikke at kunne flytte i en demensbolig, selvom de er demente, eller at måtte acceptere en utidssvarende plejehjemsplads. Alt sammen forhold, der øger følelsen af hjemløshed og identitetstab.

Derfor foreslår Ældre Sagen en langsigtet investeringsplan, som både indeholder "traditionelle" investeringer i renovering og byggeri, der giver beskæftigelse her og nu, og mere langsigtede investeringer i ny teknologi, der lægger grunden til langsigtet økonomisk vækst og højere beskæftigelse.

Planen har to hovedindsatser:

- Flere og bedre plejeboliger: bygning af 5000 nye plejeboliger over de næste fem år og renovering af 2000 utidssvarende plejehjemsboliger. Desuden demenssikring af plejeboliger, minielevatorer i etageejendomme og en pulje til fremtidssikring af private boliger.
- Investeringer i udvikling af ny velfærdsteknologi, der tager udgangspunkt i brugernes og personalets behov. Vi kan på den måde lægge grunden til en helt ny branche – en slags nyt "vindmølleeventyr" i Danmark – og dermed nye arbejdspladser.

Vi sender derfor:

- Ældre Sagens Investeringsplan
- Notat af 25. august 2009 om behovet for moderne plejeboliger, renovering af utidssvarende plejehjemsboliger, demensboliger og demenssikring
- Håndbog om pleje- og ældreboliger

Med venlig hilsen

Bjarne Hastrup
Adm. direktør

Notat om behovet for moderne plejeboliger, renovering af utidssvarende plejehjemsboliger, moderne demensboliger samt demenssikring

1. Sammenfatning

Det er på høje tid, at kommunerne ombygger eller nedlægger de ca. 12.000 utidssvarende plejehjemsboliger og beskyttede boliger, der findes i hele landet. Om disse boliger har kommunerne selv indberettet til Indenrigs- og Socialministeriet, at de anser 9.503 af dem for absolut utidssvarende. Det er på tide, at de også gør noget ved det.

Regeringen udstedte med virkning fra 1. januar 2009 en *plejeboliggaranti*. Garantien indebærer, at alle ældre, som er blevet godkendt til en plejebolig af deres kommune, skal have tilbud om en sådan inden to måneder fra den dato, de er blevet visiteret. Men garantien på to måneder gælder kun, hvis man siger ja til den plejebolig eller plejehjemsplads, som kommunen tilbyder - ligegyldigt, hvor den ligger og hvilken beskaffenhed, den har. I de nye stor-kommuner kan der være langt fra den ene ende af kommunen til den anden, ligesom nogle kommuner stadig anviser plads i en utidssvarende plejehjemsbolig. Derfor er garantien i sin nuværende udgave ikke god nok.

Mange ældre, som skal flytte i plejebolig, vil nemlig gerne bo tæt på deres familie, selvom det betyder, at de skal flytte til en anden kommune. Og endnu flere vil gerne blive i deres lokalområde, hvor de føler sig hjemme og sandsynligheden for at få besøg er større. Andre har brug for en velindrettet demensbolig og rigtig mange foretrækker at bo i en tidssvarende plejebolig.

Udbygningen med pleje- og ældreboliger har været lav i de seneste år. Ældre Sagen frygter derfor, at vi i fremtiden vil have for få boliger, og at mange kommuner får svært ved at leve op til plejeboliggarantien.

Det er efter Ældre Sagens opfattelse en klar konklusion, at det er væsentligt for både mennesker med og uden en demenssygdom, at kunne bo i hver deres boligafdeling, og at der er et særligt uddannet personale i demensbolig-afdelingerne. Det er ikke vores tanke, at ældre mennesker med demenssygdomme skal bo isoleret. Tværtimod kan demensafdelinger være en integreret del af et plejecenter.

De kommuner, der satser på gode, velindrettede demensboliger og et godt, veluddannet personale, kan fremvise resultater, der klart markerer, at her har mennesker med demenssygdomme det godt. Her falder forbruget af antipsykotisk medicin også markant. Forbruget af den livsfarlige medicin ligger alt for højt i mange plejehjem.

Status i tal

- Ca. 225.000 mennesker er 80+årige
- Ca. 40.000 flere 80+årige inden 2018
- Ca. 25.000 80+årige er moderat til svært demente
- Ca. 31.000 80+årige vil være moderat til svært demente i år 2020
- Ca. 23 pct. (ca. 50.000 mennesker) af de 80+årige bor i plejehjem, ældre- og plejeboliger mm.
- Ca. 73.000 boliger i alt er målrettet ældre og handicappede. De fordeler sig på:
  - ✓ Ca. 9.500 klart utidssvarende plejehjemsboliger

- ✓ Ca. 32.600 moderne plejeboliger
- ✓ Ca. 30.000 selvstændige ældreboliger

- Knap 6000 af samtlige boliger er målrettet mennesker med demens

Ældre Sagens investeringsplan

- Renovering af 2000 utidssvarende plejehjemsboliger for 3 ½ mia. kr.
- Nybyggeri af 5.000 nye plejeboliger for 8½ mia. kr.
- Demenssikring af eksisterende plejeboliger for 260 mio.kr.

Det er beskedne krav i forhold til behovet – bl.a. for 19.000 demensboliger, men udtryk for, hvad vi finder realistisk de kommende år i lyset af finanskrisen.

Indenrigs- og socialministerens brev

Indenrigs- og socialministeren har i et svarbrev fra juni 2009 til Ældre Sagen om vores investeringsplan henvist til den netop vedtagne lov, L 208.

Det nye i denne lov er dels, at den kommunale grundkapital på 14 pct. fra den 1. juli 2009 indtil den 31. dec. 2010 nedsættes til 7 pct. for at sætte skub i det almene byggeri, som har ligget underdrejet i årevis.

Dels, at de gældende maksimumbeløb pr. kvadratmeter bl.a. for byggeri af ældreboliger i visse dele af landet - især Hovedstadsregionen – sættes op.

Ministerens forventer på denne baggrund, at der i de kommende år vil blive opført ca. 3000 plejeboliger om året.

Ældre Sagen mener

Ministerens vurdering ligger 1000 boliger over det antal nye plejeboliger, som Ældre Sagen har foreslået i sin investeringsplan, i alt 5000 boliger. Det er selvfølgelig godt, hvis det sker, men der er i realiteten intet, der sikrer, at byggeaktiviteten intensiveres i dette omfang:

- Usikkerheden og presset på den kommunale økonomi er større i de kommende år, end i 2008
- Den nedsatte kommunale grundkapital for byggeri af plejeboliger i 2008 førte kun til tilsagn om byggeri af 1.147 plejeboliger
- Først i september 2009 får vi fra Danmarks Statistik valide indberetninger, om disse tilsagn reelt er blevet realiseret i nybyggeri af plejeboliger i 2008
- 65 pct. af landets kommuner har ikke planer om at bygge nye plejeboliger i 2009¹.
- Kun 38 pct. af de kommuner, der har utidssvarende boliger, har konkrete planer om at ombygge ellert udfase dem².
- Når det reducerede krav om kommunal grundkapital (medfinansiering) er reduceret til 7 pct. for hele det almene byggeri, bliver konkurrencen om penge til andre almene byggerier end plejeboliger skærpet
- Grundkapitalens nedsættelse fra 14 til 7 pct., gælder kun til udgangen af 2010
- Ministeren tager *ikke* stilling til vores forslag om renovering af 2000 utidssvarende plejehjemsboliger

Derfor er der fortsat grund til stor bekymring mht. ministerens forventninger om øget byggeaktivitet. Ældre Sagens investeringsønsker om renovering af 2000 utidssvarende boliger **samt** nybyggeri af (mindst) 5000 boliger med ca. 1000 boliger om året er derfor fortsat relevante. Forhåbentlig kan tidsbegrænsningen på nedsættelse af grundkapitalen virke som en dynamo på byggeaktiviteten.

¹ Berlingske Tidendes rundspørge i december 2008

² Kilde: Standarden af plejehjem og beskyttede boliger, Velfærdsministeriet 2008

Der er al mulig grund til at følge udviklingen nøje for at se, om kommunerne rent faktisk går i gang med at bygge de kommende år.

Ældre Sagens målsætning

Det er Ældre Sagens målsætning, at dækningen med plejeboliger skal være 20 pct. i forhold til de 80+årige. Det er ca. den procentdel af de 80+årige, som i dag bor i plejeboliger. Heraf skal mindst 10 pct. udformes som demensboliger.

Det bedste vil være, at bygge alle nye plejeboliger som demensboliger. Det er ikke dyrere, og det vil være en god fremtidssikring af byggeriet i lyset af de nye fremskrivninger på demensområdet, se afsnit 4.

2. Ad renovering af utidssvarende plejehjemsboliger

Et værelse på 13 kvadratmeter på en lang gang med bad og toilet på gangen sammen med en mange andre i samme situation. Det lyder som beskrivelsen af et kollegium, hvor unge i en kortere periode kan leve og have det sjovt, mens de læser. Men det er ikke anstændig politik, i et velfærdssamfund som det danske, at lade vores svageste medborgere bo i utidssvarende plejehjemsboliger, hvor de ikke har plads til deres egne møbler og ting. Det er med til at svække både hukommelse og identitet og øge følelsen af hjemløshed.

9.503 boliger til ældre vurderes som utidssvarende af kommunerne selv.

Rundt omkring i landet lever en del ældre på værelser på under 15 kvadratmeter med fælles bad og toilet. Læg dertil, at mange deler toilet og bad med mennesker med en demenssygdom, der har svært ved at orientere sig, og at mange af værelserne er svært tilgængelige, hvis man sidder i kørestol - så er beskrivelsen knap så festlig.

I 1996 trådte *Plejeboligreformen*, der skulle omdanne de mange utidssvarende plejehjemsboliger og beskyttede boliger til moderne tidssvarende boliger, i kraft. Mere end 10 år efter, er der stadig ca. 12.000 utidssvarende plejehjemsboliger og beskyttede boliger tilbage. I alt 2.067 boliger hører til i den dårligste kategori. Fordelt på 1.424 plejehjemsboliger og 643 beskyttede boliger.

Fakta

De dårligste *plejehjemsboliger* er enten:

- utilgængelige for kørestolsbrugere uden hjælp
- mindre end 15 kvm.
- mangler toilet og/eller bad

Flertallet ligger i bygninger taget i brug før 1970.

De dårligste *beskyttede boliger* er enten:

- utilgængelige for kørestolsbrugere uden hjælp
- mindre end 40 kvm.
- mangler toilet og/eller bad

Der kan gå mange år - såfremt der ikke tages ekstraordinære initiativer - før udfasningen er tilendebragt. Ud af de 63 kommuner, som har utidssvarende boliger til ældre, har kun 38 pct. udfærdiget konkrete planer for udfasning af boligerne. Enten ved at ombygge eller nedlægge dem og erstatte dem med moderne plejeboliger.

Ældre Sagen mener

Ældre, der er visiteret til en pleje- eller ældrebolig, har krav på moderne, selvstændige pleje- og ældreboliger, hvor der er plads til egne møbler og ting. Boliger der er handicapvenlige og med eget bad og toilet.

3. Ad nybyggeri af plejeboliger

Kommunerne træffer principbeslutning om omfanget af det støttede byggeri i kommunen. Fx plejeboliger og demensboliger. Tilsagnsniveauet har været lavt de seneste år bl.a. som følge af stigende byggeomkostninger og grundpriser, se tabel 1:

Tabel 1. Antal tilsagn til almene ældreboliger fra 1996 til ultimo august 2009

Tilsagnsår	Antal ældreboliger	Heraf plejeboliger
1996	3.902	2.593
1997	5.338	3.193
1998	1.453	807
1999	3.039	1.857
2000	2.790	1.925
2001	3.887	3.352
2002	7.034	5.287
2003	4.577	3.805
2004	3.295	2.674
2005	4.117	3.502
2006	5.813	4.561
2007	152	128
2008	2.188	1.943
2009	878	863

Kilde: Indenrigs- og Socialministeriet, BOSSINF-STB, opgjort pr. 26. august 2009

I dag bor ca. 23 % af de 80+årige i pleje- og ældreboliger mm. Formentlig vil der også i den kommende 10-års periode være behov for sådanne boliger til en fjerdedel af de 80+årige. Da deres antal stiger, betyder det behov for op mod 10.000 flere pleje- og ældreboliger frem til år 2018. Der skal altså bygges 1000 nye pleje- og ældreboliger om året.

66 pct. af landets kommuner har ikke planer om at bygge nye plejeboliger i 2009³.

³ Berlingske Tidendes rundspørge i december 2008

Ældre Sagen mener

Af flere årsager er der behov for et betydeligt nybyggeri både nu og i de kommende år:

- hurtigere ombygning af de utidssvarende plejehjemspladser
- bedre dækning med plejeboliger, så Plejebolig-garantien kan opfyldes i alle kommuner
- 40.000 flere 80+årige i perioden 2008-2018.

Det er Ældre Sagens målsætning, at dækningen med plejeboliger skal være 20 pct. i forhold til de 80+årige. Det er ca. den procentdel af de 80+årige, som i dag bor i plejeboliger. Heraf skal mindst 10 pct. udformes som demensboliger.

4. Ad demenssikring

Ældre Sagens Investeringsplan foreslår i lyset af finanskrisen, at der investeres 260 mio. kr. til demenssikring af eksisterende plejeboliger. Baggrunden for dette ønske er, at der i dag mangler 19.000 demensindrettede plejeboliger, og at demenssikring af de eksisterende plejeboliger vil være et skridt på vejen. Demenssikring kan spare demente og andres liv og helbred og bekymringer hos både pårørende og personale.

Endnu kun få

Under halvdelen af danske plejehjem og plejecentre har installeret demenssikring. Kun ganske få hjemmeboende demente er udstyret med lokaliseringssystemer med GPS. I mange kommuner tænkes demenssikring stadig ikke ind i nybyggeri af ældre- og plejeboliger. Kommunerne satser på traditionelle kaldeanlæg, til trods for, at det eneste rigtige er at tænke demenssikring ind fra starten.

De tre systemer

Grundlæggende kan demenssikring deles op i disse tre systemer, som kan noget forskelligt:

- Alarmsendere eller brikker med chips (boligen og omkring denne, samt på plejecentret)
- Lokaliseringssystemer med GPS (virker overalt, hvor der er mobiltelefondekning)
- Sporing via mobiltelefon (Ikke så nøjagtig som GPS)

Brikker med chips

Alarmsendere eller brikker med chips kan sys ind i den dementes frakke, trøje eller taske eller bæres som et armbånd eller halssmykke. Alarmsenderen eller brikken udløser et signal, når den demente passerer en positionsmelder i en dørmåtte eller ophængt udenfor, f.eks. i en havelåge, træ eller en busk. Systemet kan varsko pårørende og naboer.

Via et ukompliceret trådløst system går der besked til personalet, hvis den demente forlader boligen og vandrer ud. Alarmsenderen indeholder en identifikationskode, så man på større institutioner kan se, hvem det er, der forlader centret og ad hvilken dør/udgang.

Nogle firmaer har en bemanded vagtcentral, som tager mod beskeden, andre en ubemanded. I begge tilfælde går beskeden til en bestemt vagthavende eller pårørende. Træffes denne person ikke, går beskeden videre til den næste i rækken. Det tager sekunder. Beskeden går enten til deres mobiltelefon med et display i en trådløs telefon, som er stort nok til at modtage en besked eller til en personsøger.

Brikker er gode til mennesker, som er langt henne i demensforløbet og ikke kan orientere sig i trafikken. Skal de udenfor hus eller have, bør det være i følgeskab med en rask person.

En ægte mand i Århus, hvis kone er dement, har fået et helt nyt liv med dette system. Nu kan han gå i haven eller i byen og straks få at vide, hvis hans kone forlader deres hus. Så går han hende i møde stille og roligt. Før var hans liv som en fangevogters, siger han - surt og trist. Ikke mindst for hans kone.

Der kan *ikke* kobles GPS på brikker. Det kræver strøm - ligesom på en mobiltelefon.

Lokaliseringssystemer

En tryghedsalarm med GPS gør det muligt for personale og pårørende at indhente eksakt information om den forsvundnes position. Oplysningerne hentes fra GPS satellitterne og videresendes til de pårørende via mobiltelefonnettet. Disse særlige tryghedsalarmer med GPS kan f. eks. fastgøres i et bælte eller en rem henover brystet.

Vender den demente ikke tilbage f. eks. på et forud bestemt tidspunkt, kan de søges fra en vagtcentral, eller fra en almindelig mobiltelefon med SMS funktion. Man sender en SMS med et password til tryghedsalarmer som automatisk svarer med positionen i klart sprog, eksempel: ""Gerda Jensen, 161 m sydvest for Esbjergvej 523, Holsted"". Oplysning om positionen kan også ses på en særlig Internetside ved afgivelse af et password.

Ældre Sagen mener

Alle plejehjem og plejecentre bør udstyres med demenssikring i form af alarmsendere/brikker og lokaliseringssystemer.

I dag er kun ca. 1000 af de godt 40.000 plejehjemsboliger og plejeboliger demenssikrede. Det er alt for lidt.

Der mangler 19.000 demensboliger!

Ældre Sagens ønske er, at der i forbindelse med nybyggeriet af plejeboliger, satses på at bygge egentlige demensboliger. Det bedste vil være, at alle nye plejeboliger bygges som demensboliger. Det er ikke dyrere og fremtidssikre plejeboliger på denne måde og i lyset af, at mere end halvdelen af alle plejehjemsbeboere er moderat til svært demente og at ca. 31.000 i 2018 vil være moderat til svært demente, er det den eneste fornuftige løsning.

Allerede i dag er 25.000 80+årige moderat til svært demente. Til dem er der kun ca. 6.000 demensboliger - enten som plejehjemsboliger eller almene plejeboliger. Som sagt mangler der nu 19.000 demensindrettede plejeboliger.

Mindst hver anden beboer i plejehjem og plejeboliger er demente. Derfor bør alle plejecentre demenssikres og udstyres med alarmsendere og brikker med identifikationskoder, så demente kan gå sikkert rundt i og omkring plejehjemmet eller plejecentret.

En ny fremskrivning fra **Nationalt Videnscenter for Demens** viser, at hvor der lige nu er omkring 25.000 moderat til svært demente ældre (80+årige), vil tallet være 31.000 i 2020. Fremskriver man udviklingen helt frem til 2040 vil antallet af plejkrævende demente ældre være næsten 63.000.

Der findes imidlertid kun 6000 demensboliger. Altså mangler der allerede nu 19.000 boliger. Langt hovedparten af de 25.000 demente er over 80 år, hvad der svarer til, at ca. 10 pct. af de over 80årige danskere (225.000 i alt) har behov for en demensbolig.

Det vil sige, at der burde være et antal demensboliger i de enkelte kommuner, der svarer til ca.10 pct. af borgerne over 80 år. Dette er imidlertid langt fra tilfældet, som det fremgår af Ældre Sagens undersøgelse⁴:

Boliger for demente	
2001	4771
2002	4923
2003	5208
2004	5318
2005	5333
2006	5586
2007	5739
2008	5445
Stigning 2001-2008	674

Ældre Sagen mener

Der mangler 19.000 demensboliger og som tabellen viser, går det alarmerende langsomt med at få dem etableret.

5. Ad finansiering

Kommunernes investeringer i ældreboliger, herunder plejeboliger finansieres efter principperne for alment boligbyggeri. De indgår derfor ikke i aftalen om Kommunernes økonomi i 2010.

Den kommunale grundkapital

Den kommunale grundkapitals størrelse har væsentlig betydning for omfanget af det almene nybyggeri. Den kommunale grundkapital er den del af byggeriets finansiering, som kommunerne skal betale selv.

I 2007 betalte kommunerne 14 pct. i grundkapital. I 2008 er grundkapitalen nedsat til 7 pct. for byggeri af plejeboliger og fortsat 14 pct. for resten af det almene byggeri.

Fra 1. juli 2009 til ultimo december 2010 bliver grundkapitalen sat ned til 7 pct. for hele det almene byggeri jf. L 208.

Maksimumbeløb

Prisen på nyt alment byggeri skal holdes under et bestemt niveau, maksimumbeløbet. Reguleringen af maksimumbeløbet er i L 208, som netop er vedtaget, blevet hævet bl.a. fordi maksimumbeløbet har forhindret byggeri af almene boliger og bidraget til de senere års meget lave tilsagnsniveau. Med L 208 sættes maksimumbeløbet op i udvalgte dele af landet op. I Hovedstadsregionen er beløbet pr kvm. 25.130 kr. som det højeste beløb.

De øvrige kommuners beløb svinger mellem 19.650 og op til knap 22.000 kr.

⁴ Danmarks Statistik - Statistikbanken og Social.dk

I Investeringsplanen har vi valgt at lægge et cirka beløb på 24.000 kr. til grund, så det passer meget godt.

Konklusion

Det er Ældre Sagens opfattelse, at grundkapitalens forbedring, som kun gælder til udgangen af 2010 og de forhøjede maksimumbeløb i visse dele af landet er et godt skridt på vejen.

Ældre Sagen mener imidlertid, at der er grundlag for at fastholde vores ønsker om reovering af 2000 utidssvarende boliger og nybyggeri af (mindst) 5000 boliger med ca. 1000 boliger om året.

Ref. Margrethe Kähler 25. 08.09

BYG VELFÆRD TIL ÆLDRE

2009-2013

Investeringsplan fra Ældre Sagen

FORORD

Flere tusind ældre på vores plejehjem bor på små værelser og deler toilet og bad med andre. Næsten 10.000 plejehjemsboliger betegnes som utidssvarende af kommunerne selv, og der er heller ikke plejehjemspladser nok til at opfylde plejehjemsgarantien. Alene i de næste ti år vil der blive behov for 10.000 nye boliger til plejekrævende ældre.

Der er altså brug for massive investeringer i renovering og nybyggeri, så ældre kan få den velfærd, de har behov for. Netop nu har vi alle tiders muligheder.

Arbejdsløsheden er stigende og nærmer sig hurtigt 100.000 og kan i løbet af i år og næste år i værste fald nå op på 200.000 ledige.

Ældre Sagen tager begge udfordringer op. Vi fremlægger en investeringsplan på 20 milliarder kroner over de næste fem år. Den skal give ældre den tiltrængte velfærd og i første omgang sætte 22.000 flere i arbejde. På længere sigt kan der være mange flere jobs i den nye velfærdsteknologi.

Ældre Sagen foreslår både traditionelle investeringer i renovering og byggeri, der giver beskæftigelse og vækst her og nu og mere langsigtede investeringer i ny teknologi.

Ældre Sagens plan har tre hovedindsatser:

Flere og bedre plejeboliger

5.000 nye plejeboliger over de næste fem år, renovering af 2.000 utidssvarende plejeboliger. Hertil kommer demenssikring, minielevatorer i etageejendomme og en pulje til fremtidssikring af private boliger.

Bedre tilgængelighed

En pulje til forbedret tilgængelighed i byerne. Alle uanset alder eller handicap skal sikres størst mulig bevægelsesfrihed og sikkerhed i byrum og offentlige færdselsarealer.

Ny velfærdsteknologi

Udvikling af velfærdsteknologi, der tilgodeser brugernes og plejepersonalets behov. Ny teknologi kan lægge grunden til Danmarks nye vindmølleeventyr og dermed skabe nye arbejdspladser.

Adm. direktør Bjarne Hastrup

INVESTERINGE

Både international og dansk økonomi er ramt af en dybtgående krise med faldende økonomisk aktivitet og beskæftigelse.

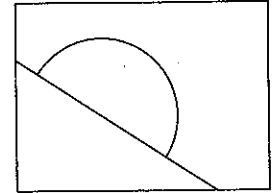
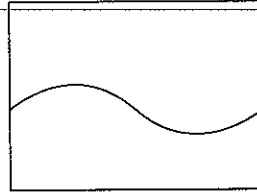
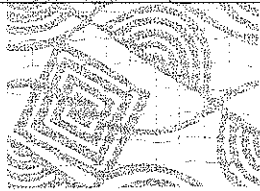
Siden arbejdsløsheden var lavest i juni 2008, er ledigheden steget med næsten 30.000, så vi i marts 2009 havde 82.100 arbejdsløse. I december, januar og februar steg arbejdsløsheden med ca. 5.000 mennesker pr. måned – og i marts blev 10.000 ledige.

Fortsætter ledigheden med at stige i dette tempo, vil den inden længe nå over 100.000 arbejdsløse. Også i 2010 ventes ledigheden at stige. Nationalbanken har skønnet, at der i starten af 2011 vil være op mod 190.000 ledige.

Ledigheden i bygge- og anlægsbranchen er vokset endnu mere end i andre brancher. Medio marts var ledigheden blandt bygge- og anlægsarbejdere på 13,1 procent. På samme tidspunkt i 2008 var ledigheden 3,9 procent. Ledigheden er altså mere end tredoblet på et år.

STØRSTE KRISE I 50 ÅR

OECD offentliggjorde op til G20-topmødet i marts 2009 nye skøn, der peger i retning af en endnu dybere krise end hidtil antaget. Verdensøkonomien skønnes for 2009 at opleve en minus-vækst på 4,3 procent. Arbejdsløsheden i OECD-området ventes at stige til cirka 8,5 procent i 2009 og næsten 10 procent i 2010.

I FREMTIDENS VELFÆRD

Verdenshandelen forventes at falde med over 13 procent i 2009. Det vil ramme den danske eksport og dermed koste danske arbejdspladser. OECD betegner det som den dybeste og mest udbredte krise i over 50 år.

Samtidig oplever vi, at der inden for velfærds- og ældresektoren er et stort og presserende behov for at forbedre kvaliteten og udvide kapaciteten.

Derfor har vi nu muligheden for at slå to fluer med et smæk: At forbedre kvaliteten og udvide kapaciteten på ældreområdet og dermed opnå bedre velfærd og samtidig afbøde virkningerne af den økonomiske krise ved at øge beskæftigelsen.

SKUB I VÆKST OG BESKÆFTIGELSE

På den baggrund foreslår Ældre Sagen, at der hurtigst muligt sættes skub i vækst og beskæftigelse, bl.a. gennem statsligt finansierede investeringer i byggeri, anlæg og projekter, der opgraderer velfærdsområdets kvalitet.

Det kommunale anlægsloft er blevet hævet, så der er åbnet mulighed for, at en del af Ældre Sagens forslag kan gennemføres med kommunal finansiering. Offentlige bygge- og anlægsprojekter er karakteriseret ved en relativ høj beskæftigelseseffekt og en relativ lav importkvote. Ældre Sagens forslag giver altså flere arbejdspladser med kun en mindre belastning af betalingsbalancen.

Ældre Sagen foreslår derfor, at der igangsættes en række investeringer og initiativer med fokus på nybyggeri og reovering af plejeboliger, fremtidssikring af boliger og forbedring af tilgængeligheden i byerne.

Herudover foreslår Ældre Sagen en indsats inden for velfærdsteknologi. Danmark vil kunne blive et foregangsland på dette nye område, hvor man medtager brugernes og personalets ønsker og behov. Velfærdsteknologien kan altså blive en slags "nyt vindmølleeventyr". Vi kan sætte skub i en helt ny branche, der kan skabe varige arbejdspladser i Danmark.

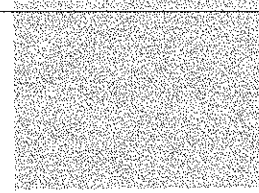
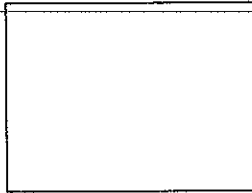
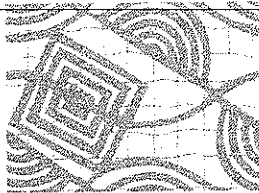
ÆLDREOMRÅDETS INFRASTRUKTUR

En del af forslagene vil kunne iværksættes meget hurtigt. Det gælder f.eks. reoveringen af utidssvarende plejeboliger. Men også en del af nybyggeriet af plejeboliger, demenssikring af plejeboliger og en række tilgængelighedsprojekter kan påbegyndes hurtigt. I skemaet side 15 er vist en fordeling af investeringsplanen for 2009-2013.

Ud over disse områder er der fortsat behov for at forbedre "den almindelige drift" på ældreområdet ved ansættelse af flere hjemmehjælpere og forbedringer på transportområdet. Det gælder ikke mindst busdriften, som for mange ældre er eneste transportmulighed.

I denne plan er der primært fokuseret på at modernisere og fremtidssikre ældreområdet "infrastruktur", dvs. boliger, tilgængelighed og teknologi.

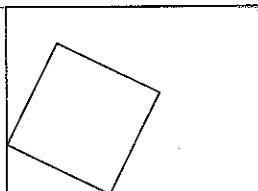
I det følgende er de enkelte forslag beskrevet nærmere.

OVERSIGT OVER INVESTERINGS- OG UDVIKLINGSFORSLAG 2009-2013

Område	Beløb	Beskæftigelse <small>(kommentar på værdi)</small>	Perspektiv
BOLIGER			
Renovering af 2.000 utidssvarende plejeboliger over 2 år 2009-2010	3,5 mia. kr.	5.750	De sidste helt utidssvarende plejeboliger i Danmark skal væk hurtigst muligt
Nybyggeri af 5.000 plejeboliger over 5 år - 2009-2013	8,5 mia. kr.	11.560	Opfyldelse af plejeboliggarantien, samtidig nødvendiggør flere ældre mere nybyggeri
Demenssikring af plejeboliger	260 mio. kr.	425	Bedre forhold for demente - herunder sikring af, at demente kan bevæge sig rundt uden fare for sig selv og andre
Minielevatorer i eksisterende byggeri	1 mia. kr.	1.000	Flere ældre kan blive boende i den bolig, de holder af - i etageboliger, parcelhuse mv.
Pulje til fremtidssikring af private boliger	500 mio. kr.	800	
Innovationspulje til udvikling og bygning af seniorhuse	750 mio. kr.	1.020	Udvikling af et modelkoncept for bygning af seniorhuse kan frigøre andre boliger, og konceptet kan eksporteres til udlandet
TILGÆNGELIGHED			
Pulje til forbedret tilgængelighed i byer ved nyanlæg, ombygning og drift samt kompetenceudvikling af medarbejdere	1 mia. kr.	1.600	Alle uanset alder eller handicap skal sikres størst mulig bevægelsesfrihed og sikkerhed i byrum og offentlige færdselsarealer
VELFÆRDSTEKNOLOGI			
Fremrykning af ATB-fondens investeringer i ny teknologi 2009-2012	700 mio. kr. (fremrykkede investeringer)	-	Udvikling af ny velfærdsteknologi, der medtager brugernes og personalets behov, kan lægge grunden til en helt ny branche - et nyt "vindmølleeventyr" i Danmark - og dermed nye arbejdspladser
Velfærdsteknologisk udviklingspulje over 6 år 2010-2015	2 mia. kr.	-	
Nationalt center for velfærdsteknologi og velfærdsteknologisk testlaboratorium	160 mio. kr.	-	
Velfærdsteknologisk oprustning af plejeboliger - pulje over 4 år 2009-2012	2 mia. kr.	-	

Anm.: Det er ikke muligt at skønne over den umiddelbare beskæftigelsesvirkning af investeringerne i velfærdsteknologi. Men på længere sigt må en dansk velfærdsteknologisk sektor med både dansk og eksportmæssig afsætning vurderes at have et betydeligt beskæftigelsesmæssigt potentiale.

BOLIG

Ældre Sagen foreslår investeringer inden for følgende områder:

- **Renovering af de mest utidssvarende plejeboliger**
- **Nybyggeri af plejeboliger**
- **Demenssikring af plejecentre**
- **Etablering af minielevatorer**
- **Pulje til fremtidssikring af private boliger**
- **Innovationspulje til udvikling og bygning af seniorhuse**

Plejeboliger

- Der er lige nu et presserende behov for ombygning af utidssvarende plejeboliger
- Der er behov for flere plejeboliger, så plejeboligarantien kan opfyldes i alle kommuner
- Der bliver cirka 47.000 flere 80+årige i løbet af de næste 10 år

I dag bor cirka hver femte af de 80+årige på plejehjem og i plejebolig. Formentlig vil der også i den kommende 10-års periode være behov for sådanne boliger til cirka en femtedel af de 80+årige.

Det vil sige, at der alene af demografiske årsager bliver behov for cirka 10.000 flere ældre- og plejeboliger frem til år 2019 svarende til byggeri af cirka 1.000 boliger pr. år.

Konkret foreslås følgende initiativer på boligområdet:

- **RENOVERING AF DE MEST UTIDSSVARENDE BOLIGER**

Der er behov for at renovere minimum 2.000 stærkt utidssvarende plejeboliger i de kommende år. Renoveringen foreslås igangsat meget hurtigt. Alle skal være ombygget i løbet af de næste to år.

Udgiften pr. bolig er sat til 1,7 mio. kr.

Samlet investering 3,5 mia. kr.

.....

Beskæftigelseseffekten ved renovering er højere end ved nybyggeri, nemlig i alt 1.640 årsværk pr. mia. fordelt på 1.250 årsværk i direkte beskæftigelse og 390 årsværk i indirekte.

Beskæftigelseseffekt: 5.750 årsværk

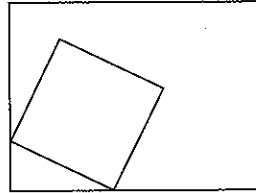
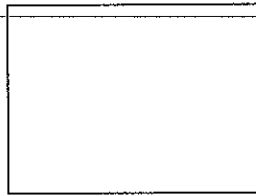
.....

- **NYBYGGERI AF PLEJEBOLIGER**

Nye plejeboliger har i dag et areal på cirka 70 kvm. inkl. andel af fællesareal. Det højeste maksimumbeløb pr. kvadratmeter er i dag omkring 24.000 kr. Dette beløb er anvendt i beregningerne af byggeudgifterne. En nybygget plejebolig koster derfor ca. 1,7 mio. kr.

Ældre Sagen foreslår en investering på 1.000 boliger á 1,7 mio. kr. i hvert af de kommende fem år. Som det fremgår af nedenstående figur, svarer det til lidt mere end den demografiske stigning.

Dermed giver det mulighed for både at øge kapaciteten i de kommuner, hvor den er for lav, og at dække en del af den meget store stigning i behovet, der vil komme i de efterfølgende fem år. Vi sikrer det fremtidige

behov ved at benytte den arbejdsstyrke, der er til rådighed i byggebranchen nu som følge af krisen.

Det er vores ønske, at investeringen målrettes de kommuner, der dækker plejeboligbehovet med under 20 procent. Dvs. de kommuner, der har plejeboliger til færre end hver femte ældre.

Ældre Sagen foreslår samtidig, at den kommunale medfinansiering af plejeboliger på syv procent enten helt ophæves eller nedsættes yderligere, indtil alle kommuner kan tilbyde en moderne plejebolig til mindst hver femte 80+årige, som har behov for en plejebolig.

Samlet investering: 8,5 mia. kr.

Beskæftigelseseffekten ved nybyggeri er 1.360 årsværk pr. investeret 1 mia. kr.¹:

Beskæftigelseseffekt: 11.560 årsværk

■ DEMENSSIKRING AF PLEJEBOLIGER

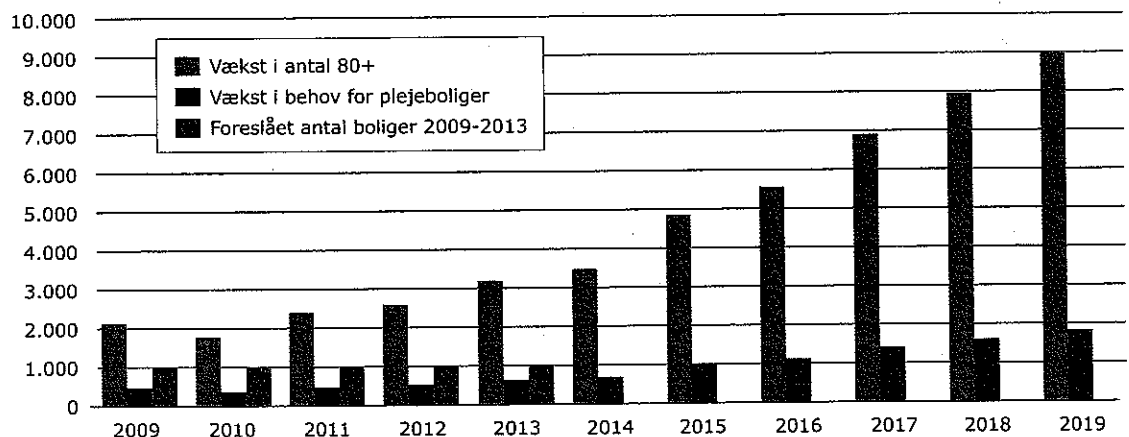
Det skønnes, at mindst hver anden beboer på plejehjem og i plejebolig er dement. Alligevel er kun cirka 1:000 af landets plejeboliger demenssikret. Dvs., at kun 1.000 ud af vores i alt 40.000 boliger til plejkrævende mennesker, er bygget og indrettet til demente menneskers særlige behov.

Boliger til demente skal indrettes med særlige hjælpemidler, der kan give beboerne sikkerhed, men også lette personalets dagligdag.

Sendere og GPS

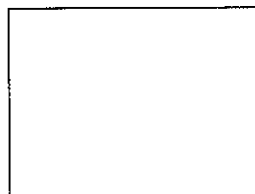
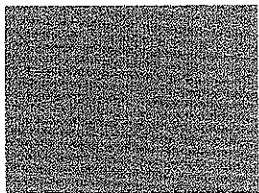
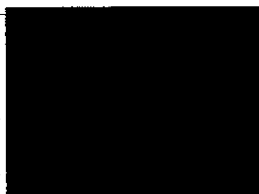
Alle plejecentre bør demenssikres og udstyres med særlige sendere, der fungerer ved, at den demente beboer kan gå sikkert rundt i hele huset og haveområdet. Ved bestemte udgange fra grunden eller døre vil personalet automatisk få besked, når en person, der bærer senderen, går ud. Er der tale om en trafiksikker person, kan personalet udstyre denne person med GPS.

BEHOVET FOR PLEJEBOLIGER VOKSER

¹ Danmarks Statistiks input-output-tabeller: 760 direkte beskæftigede og 600 indirekte, i alt 1.360 årsværk pr. mia. Ref. Dansk Byggeri.

En typisk størrelse på et plejecenter/plejehjem (institutionsboliger) er 45 beboere. Der er i alt 1044 plejecentre i Danmark

Et godt demenssikringssystem for 45 beboere med almindeligt kald til beboere, telefoner til personalet og demenssikring koster cirka 250.000 kr.

Samlet investering: 260 mio. kr.

Beskæftigelseseffekt: 425 årsværk

■ MINIELEVATORER

Alle nye etageejendomme – med to eller flere etager over stueniveau – skal have elevator.

Men der er i Danmark 600.000 boliger svarende til 85.000 opgange uden elevator, og mange steder er det ikke muligt at installere en stor elevator med plads til en elektrisk kørestol.

Derimod kan det som regel lade sig gøre at etablere en minielevator. Den kan bygges uden på etageejendomme eller ind i køkkentrappen i ældre etageejendomme. Ved at etablere en minielevator kan en ældre etageejendom gøres tilgængelig. Dermed kan mange ældre få mulighed for at blive boende i den bolig, de holder af, og hvor de har deres netværk.

En minielevator koster ca. 1 mio. kr. Dvs. for 1.000 opgange vil det koste 1 mia. kr. over de næste tre år.

Samlet investering: 1 mia. kr.

Beskæftigelseseffekt: 1000 årsværk

■ FREMTIDSSIKRING AF PRIVATE BOLIGER

Ældre Sagen er opmærksom på, at regeringen har afsat en tilskudspulje på 1,5 mia. til renovering af private boliger. Vi ønsker imidlertid at:

- Alle boliger fremtidssikres, gøres fleksible og har god tilgængelighed
- At mennesker ikke tvinges til at flytte, fordi boligen bliver en barriere for livsudfoldelsen

Ældre Sagens politiske mål er boliger, der egner sig til alle livets faser. Derfor skal både nye og eksisterende boliger fremtidssikres.

Vi foreslår, at der i tilslutning til regeringens tilskudspulje afsættes en særlig pulje til fremtidssikring af private boliger – både lejligheder og huse.

Typiske problemer ved lejligheder:

- For små badeværelser
- Mange små rum med dørtrin og smalle åbninger
- Køkken og værelse isoleret fra opholdsrum
- Vanskeligt at etablere niveaufri adgang

Typiske problemer ved huse:

- For lille entré
- Mange små rum med dørtrin og smalle åbninger
- Køkken og badeværelse isoleret fra ophold
- Bad på 1. sal
- Ingen niveaufri adgang

God indretning af køkken og baderum er vigtig. Man skal kunne komme omkring med røllator og kørestol og arbejde godt i sit køkken, og man skal have niveau-fri adgang til huset. Det forbedrer mulighederne for, at man kan blive gammel i den bolig, man holder af.

For ca. 100.000 kr. kan en bolig gøres fremtidssikret. Med en pulje på 500 mio. kr. fordelt over fem år vil i alt 10.000 boliger kunne gøres fremtidssikrede forudsat en tilskudsprocent på 50.

Samlet investering: 500. mio. kr.

Beskæftigelseeffekt: 800 årsværk

Seniorhuse

Ældre Sagen foreslår en pulje til udvikling af seniorhuse. Seniorhuse er en ny boligform til fællesskab og glæde for seniorer i storbyerne, hvor der er stor opbakning til en sådan boform. Det viser Ældre Sagens boligundersøgelser. Ikke mindst blandt enlige ældre, som der er mange af i storbyerne.

Ældre Sagens idé er at skabe et godt liv for storbyens seniorer i et hus med velindrettede, fremtidssikrede almene og private boliger. Huset skal byde på fællesskab og interessante, valgfrie aktiviteter i et levende boligmiljø, hvor beboerne kan være forskellige sammen.

Vi forestiller os et hus med f.eks. 200 boliger i forskellige størrelser dels som almene boliger, og dels som private andelsboliger og ejerboliger. Byggeudgiften ved byggeri af en bolig på 70-80 kvadratmeter anslås til 1,5 mio. kr. De samlede byggeudgifter udgør derfor 300 mio. kr. for et seniorhus med 200 boliger.

Intelligent hus

Seniorhuset er et intelligent hus, som udnytter informationsteknologien. Men huset skal også have en altnuligperson, som kan hjælpe

med stort set alt – fra praktiske gøremål til en snak.

Et fællestorv i de nederste etager er indrettet til service og sundhed samt det sociale og kulturelle liv. Fællestorvet kan huse f.eks. et sundhedscenter med læge, tandlæge, psykolog, fitness og lignende. Huset skal også rumme en købmand med de daglige fornødenheder og en restaurant.

Demokratisk hus

Seniorhuset skal ledes og styres af beboerne selv gennem demokratisk valgte organer. Huslejerne skal være overkommelige. Det skal være muligt at bo for folk med en lille indkomst. Der skal også være større og dyrere boliger til beboere med højere indkomster – både enlige og par.

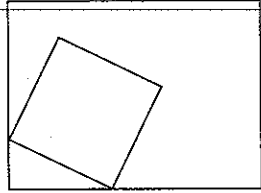
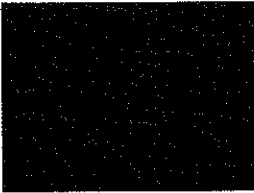
Vi er sikre på, at der både for beboerne og for samfundet vil være store gevinster – også af økonomisk art – ved en sådan boform.

Der afsættes en innovationspulje til udvikling og bygning af de første fem seniorhuse rundt om i landet – f.eks. ét med 200 boliger, to med 100 boliger og to med 50 boliger. Erfaringerne fra de første huse anvendes til at videreudvikle og standardisere konceptet både i Danmark og til eksport.

Samlet investering: 750 mio. kr.

Beskæftigelseeffekt:

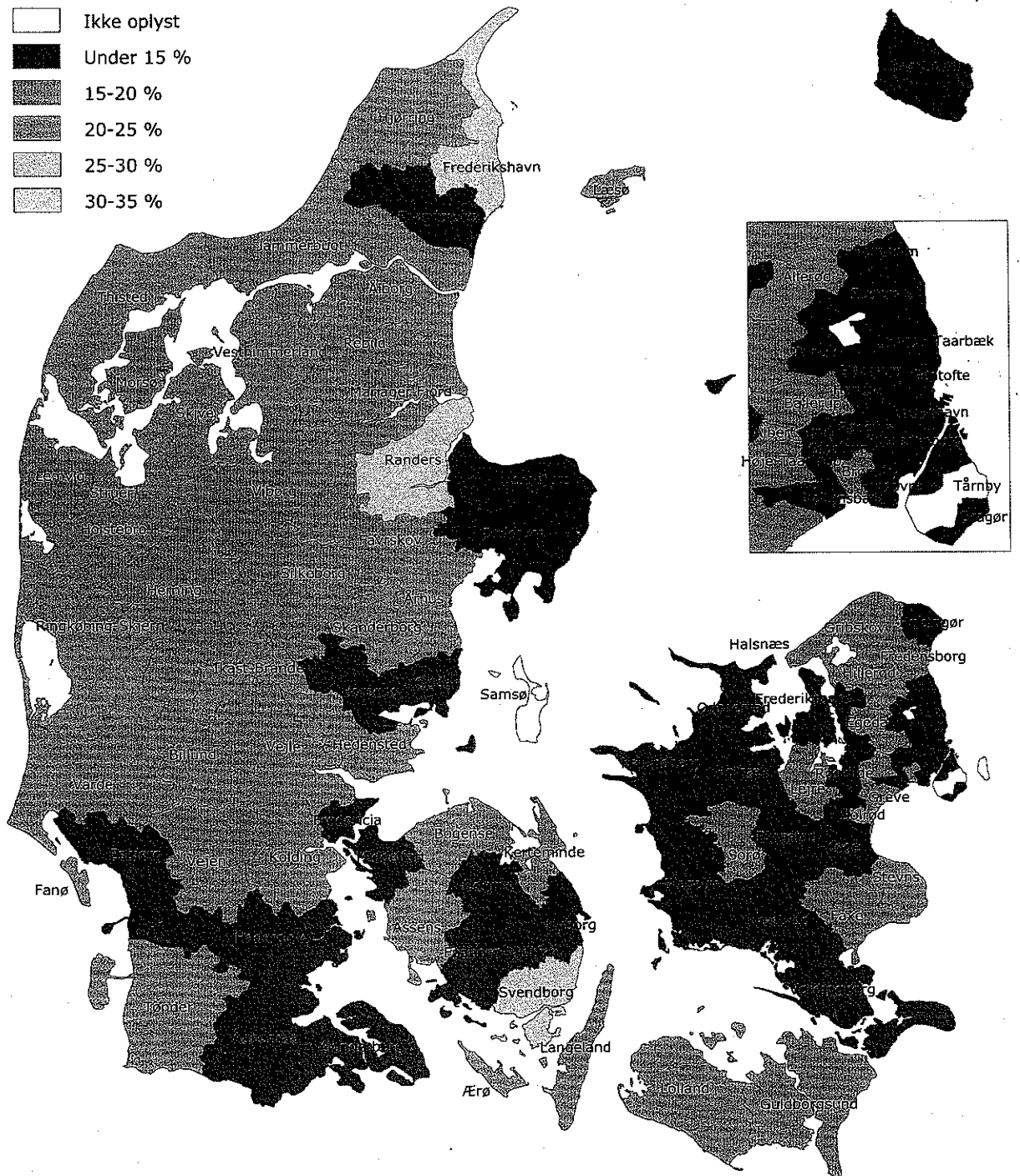
Ca. 1.020 årsværk

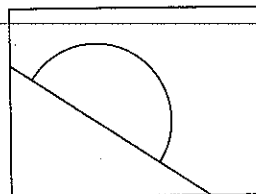

HVOR MANGLER DER FLEST MODERNE PLEJEBOLIGER? Det ser værst ud i de orange kommuner.

De enkelte kommuners dækningsgrad med moderne plejeboliger i forhold til 80+årige, 2008

- Ikke oplyst
- Under 15 %
- 15-20 %
- 20-25 %
- 25-30 %
- 30-35 %

TILGÆNGELIGHED

Mange kommuner arbejder allerede på at etablere tilgængelighed i byrum og offentlige færdselsarealer. Men det kræver en målrettet indsats, hvis alle byer i Danmark skal opnå at blive tilgængelige for alle uanset alder og handicap. Øget tilgængelighed gavner mange i samfundet.

For nogle er mangel på tilgængelighed en daglig barriere, for andre opleves det i perioder i livet. At sikre tilgængelighed er derfor vigtigt – uanset om man går med barnevogn eller rollator, er handicappet eller har et midlertidigt gangbesvær.¹

Der er ingen lovgivning i Danmark, der påbyder en bestemt standard for tilgængelighed i offentlige færdselsarealer og byrum. Derfor er det vigtigt at skabe rammer, der fremmer tilgængelighed.

Pulje

En pulje øremærket til tilgængelighed i byrum kan være en sådan ramme. Samtidig kan den danne grundlag for vækst i planlægnings- og anlægssektoren både blandt kommuner og private rådgivere og entreprenører.

Ældre Sagen foreslår, at der etableres en pulje til at fremme tilgængelighed i danske byrum og offentlige færdselsarealer.

Investering:

1 mia. kr. fordelt over de næste 5 år.

Beskæftigelseseffekt:

Cirka 1.600 årsværk

Puljen kan gives til kommuner og andre ejere af offentlige byrum, der ønsker at fremme tilgængelighed gennem:

- **Planlægning og anlæg af veje, stier, pladser, parker og andre byrum**
- **Drift og ombygning af veje, stier, pladser, parker og andre byrum**
- **Kompetenceudvikling af medarbejdere**
- **Rådgivning fra konsulentvirksomheder og entreprenører**

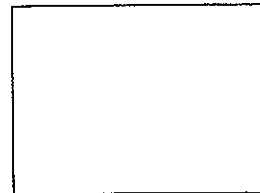
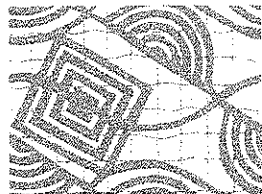
■ PLANLÆGNING OG ANLÆG

Tilgængelighed skal indtænkes allerede ved planlægning og opførelse af nybyggeri og anlæg af veje, stier m.m. Endvidere bør der udarbejdes tilgængelighedsrevision, så projekter og nyanlæg sikres tilgængelighed.

I flere danske byer er der behov for at skabe sammenhængende net af tilgængelige ruter til de mest benyttede indkøbsfaciliteter, kultur- og aktivitetscentre, trafikale knudepunkter, sundheds- og lægehuse, pleje- og ældrecentre m.v.

Det kan være løsninger som markering af en gennemgående ledelinie og sikring af fortove. De skal have en vis bredde, have jævn belægning, god belysning, og kantsten må ikke være for høje.

¹ Der er ikke på landsplan en præcis opgørelse over, hvor mange der har gavn af øget tilgængelighed, men i en undersøgelse i København vurderes byens tilgængelighed at have personlig betydning for ca. 40 procent.

Lydsignaler ved lyskryds og markering af opmærksomhedsfelter ved fodgængerfelter, busstoppesteder og krydsning af cykelstier og vejbane øger også tilgængeligheden. Man skal også øge antallet af bænke og hvilepladser f.eks. i læskure ved stoppesteder, i parker og på pladser, og ligeledes bør der etableres handicapparkering.

Tilgængelighed skal også planlægges efter den kollektive bustrafik. F.eks. skal lavgulvsbusser kunne benyttes direkte fra et frem-skudt fortov uden behov for ekstra hjælp fra buschaufføren. Man skal også kunne stige ombord i tog direkte fra perronen uden særlig hjælp fra hverken maskine eller personale.

■ DRIFT OG OMBYGNING

Tilgængelighed skal samtænkes med driftsarbejde. I forbindelse med vejarbejde og ombygning skal tilgængeligheden fremmes på offentlige færdselsarealer, der umiddelbart ikke er tilgængelig for alle trafikanter, f.eks. for gående med barnevogn, rollator eller stok, kørestolsbrugere og kørende i elkøretøj.

Også under vejarbejde, hvor der kan opstå nye og midlertidige barrierer, er det vigtigt at sikre og specificere krav til tilgængelighed. F.eks. skal entreprenør eller kommune sørge for at lægge kantstene tilbage i et sænket niveau hver gang et fortov bliver gravet op. Undervejs i arbejdet skal de ligeledes sikre bedst mulig tilgængelighed.

■ KOMPETENCEUDVIKLING

For at øge fokus på tilgængelighed er der behov for yderligere kompetenceudvikling af medarbejdere, særligt inden for planlægning, teknik og miljø.

Uddannelsen som tilgængelighedsrevisor under Vejsektorens Efteruddannelse har eksisteret i nogle år, og der er uddannet revisorer i både det private og det offentlige. Men stadig er det kun omkring en femtedel af landets kommuner, der har en uddannet revisor.

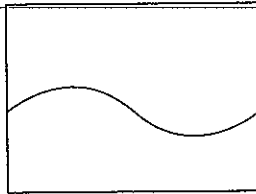
Samtidig er der behov for internt i kommunerne at uddanne såvel planlæggere som driftspersonale i konsekvent at tænke på tilgængelighed i deres arbejde.

Sagsbehandlere bør ved al projektering vurdere tilgængelighed. Park- og kirkegårds-personale bør f.eks. ved pleje og anlæg af stier i parker og kirkegårde sørge for belægning, der sikrer tilgængeligheden.

■ BRUG DEN PRIVATE SEKTOR

For at sikre tilgængeligheden er det vigtigt, at kommunerne drager nytte af den private sektors ekspertise og kapacitet i form af rådgivere og entreprenører.

Rådgivere og entreprenører kan bistå kommuner og andre ejere af offentlige færdselsarealer og byrum efter behov. De kan hjælpe med f.eks. tilgængelighedsrevision, kortlægning og vurdering af behov for indsatsområder, planlægning og anbefaling af konkrete indsatser, vidensopbygning og kompetenceudvikling af medarbejdere og anlægsarbejde og ombygning.

VELFÆRDSTEKNOLOGI

Nye velfærdsteknologier kan bidrage til løsninger på en række centrale problemer inden for ældreområdet:

- Den ny velfærdsteknologi kan medvirke til at reducere problemet med arbejdskraftmangel. Selvom vi lige nu har en voksende arbejdsløshed som følge af finanskrisen, vil Danmark inden for de næste 10-15 år stå over for en stor udfordring med mangel på arbejdskraft til pleje og omsorg for ældre.
- Hårdt, monotont arbejde kan aflastes af maskiner og reducere medarbejdernes nedslidning.
- Tid kan frigøres fra praktiske opgaver som rengøring, vask m.v. og i stedet investeres i mere omsorg.
- Ældre kan få øgede muligheder for i længere tid at leve et uafhængigt liv på egne betingelser, fordi de bliver mindre afhængige af andres hjælp.

Forudsætningen er selvfølgelig, at teknologien anvendes til et velfærdsløft for ældre og ikke blot til at skære ned på den menneskelige kontakt mellem personale og ældre.

Danmark kan på grund af sin veludviklede ældreomsorg blive et foregangsland i at udvikle en velfærdsteknologi, der medtager brugerens og personalets ønsker og behov.

Velfærdsteknologien kan bidrage til at skabe varige arbejdspladser i Danmark.

Ældre Sagen foreslår derfor en omfattende indsats:

- **Fremrykning af investeringer i ny teknologi**
- **En velfærdsteknologisk udviklingspulje**
- **Et nationalt center for velfærdsteknologi og et velfærdsteknologisk testhus**
- **Velfærdsteknologisk oprustning af plejeboliger**

■ FREMRYKNING AF INVESTERINGER

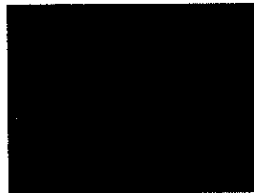
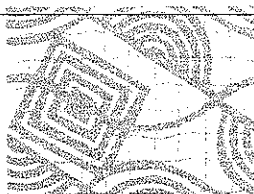
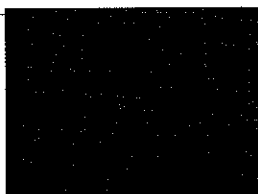
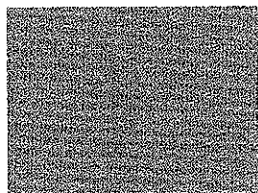
Som en del af finanslovsaftalen 2008 er det aftalt at afsætte 3 mia. kr. i 2009 til 2015 til investeringer i arbejdskraftbesparende teknologi og nye arbejds- og organisationsformer (ABT-fonden).

ABT-fonden udmønter midlerne 2009-2015 således:

- 2009: 200 mio. kr.
- 2010: 400 mio. kr.
- 2011: 400 mio. kr.
- 2012: 500 mio. kr.
- 2013-2015: 1,5 mia. kr.

Ældre Sagen foreslår, at man fremrykker investeringerne i ny teknologi over de næste 4 år (2009-2012):

- 2009: 200 mio.
- 2010: 700 mio.
- 2011: 700 mio.
- 2012: 600 mio.
- 2013-15: 800 mio.

På grund af til de vigende konjunkturer og for at sikre, at fondens midler giver et reelt velfærdsløft til ældre og bedre arbejdsforhold for personalet i ældresektoren, bør det præciseres i fondens kommissorium, at den eventuelt frigjorte tid anvendes til bedre omsorg og service til de ældre brugere. Tiden skal ikke bruges til nedskæringer i antallet af medarbejdere og normeringer.

■ UDVIKLINGSPULJE

ABT fonden beskæftiger sig primært med initiativer vedrørende demonstration eller implementering af arbejdskraftbesparende teknologier.

Der er imidlertid også brug for en udviklingspulje i tillæg til ABT fonden. Den skal fokusere målrettet på, hvordan teknologiudviklingen kan forbedre borgernes livskvalitet.

Ældre Sagen foreslår derfor et udviklingstillæg til ABT fonden:

En udviklingspulje på 2 mia., som udmøntes over 6 år fra 2010 til og med 2015.

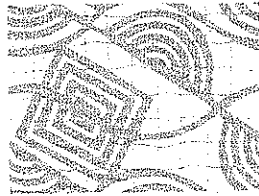
.....

I lighed med ABT-fonden foreslår Ældre Sagen en støtteprocent på 75 og samtidig støtte til udvikling af cirka 10 udviklingsprojekter hvert år i seks år.

Kommuner og regioner skal kunne søge om midler i samarbejde med teknologicentre, erhvervsliv og universiteter.

Udviklingsområder for den velfærdsteknologiske udviklingspulje:

- Teknologier, der hjælper med dagligdagsaktiviteter, så ældre kan klare sig selv i eget hjem længere tid, selv om fysikken er dårlig. Teknologien kan hjælpe med at løse mange opgaver i hverdagen, indkøb, madlavning, rengøring osv.
- Nye kommunikationsteknologier, der hjælper med at holde det sociale liv i gang og modvirke ensomhed, så man bevarer den livskvalitet, som de sociale relationer giver. Det kan være kontakt til barnebar-net i Brasilien eller til mennesker i samme livssituation som en selv.
- Nye robotteknologier, der understøtter funktionstab – så ældre med funktionsnedsættelser og handicappede kan få øget livskvalitet ved at kunne klare mere selv. Det kan være styrkedragter, der giver før-ligheden tilbage, eller det kan være hjælp til at hente, bringe eller håndtere ting.
- Nye medicin håndteringsteknologier.
- Udstyr til egenomsorg, så ældre selv kan måle blodtryk, blodsukker m.v.
- Telemedicin, f.eks. i form af videokonsultationer i forbindelse med behandling af vanskelige sår, hvor en sygeplejerske i patientens hjem behandler såret, samtidig med at hun konsulterer en læge via et videokamera.
- Teknisk hjælp til tunge løft i plejen i form af løfteroboter, styrkedragter til personalet og mekaniserede senge.
- Effektiv kommunikation ved brug af it. I dag bruger f.eks. hjemmesygeplejersker tid på at kontakte læger pr. telefon. Kontakten skal i langt højere grad foregå pr. mail, sms eller lign.

■ NATIONALT CENTER OG TESTHUS

Ældre Sagen har allerede sidste år bakket op om Kommunernes Landsforening og Ingeniørforeningens tanker om, at de mange velfærdsteknologiske projekter i landets kommuner og regioner, ofte med tætte bånd til forskningsmiljøer og Virksomheder, støttes af et nationalt center for velfærdsteknologi.

Centret skal stå for samarbejdet mellem forskellige velfærdsteknologiske projekter i samarbejde mellem kommuner (frontpersonalet), virksomheder og forskere.

Samarbejde og best-practice skal fremme og modne velfærdsteknologien. Vi forestiller os et nyt dansk eksporteventyr som vindmølleindustrien.

Oprettelse af centret: 80 mio. kr.

.....

Ældre Sagen har også støttet tanken om et velfærdsteknologisk testlaboratorium som ét eller flere testhuse. Husene skal løbende have indbygget nye velfærdsteknologier, som kan testes af brugerne i huset. På den måde vil velfærdsteknologiens muligheder blive visualiseret og konkretiseret.

Flere europæiske lande har allerede oprettet lignende testhuse. Det velfærdsteknologiske testhus kan knyttes til det nationale center for velfærdsteknologi.

Testlaboratorium: 80 mio. kr.

.....

■ VELFÆRDSTEKNOLOGISKE PLEJEBOLIGER

Ældre Sagen foreslår, at der satses målrettet på fremtidssikring af ældreboliger og plejeboliger.

Udstyr og indretning, der kan være med til at gøre boliger til "intelligente smart-houses":

- Runde hjørner indvendigt (af hensyn til robotstøvsugere).
- 12 volts net indlagt i huset.
- Sensorer som RFID-scannere. RFID er et system af små chips (tags), man kan støbe ind i ting, eksempelvis en gaffel eller en kørestol. Scannere læser disse tags - ligesom en scanner, der kan læse en strekkode.
- Sensorer i gulvtæpper, senge m.v.
- Intelligente el-net.
- Aktuatorer i vinduer, døre, skabe, gardiner osv. Aktuatorer er motorer, som vi kender fra f.eks. hæve-sænke-borde.
- Systemer af loftskeer eller loftmonteret transportnet, hvor der kan kobles mange applikationer på, bl.a. lifte, men også robotter.
- Automatiske trapper, der kan konverteres til slisker.
- Selvrensende overflader.
- Andre designmæssige overvejelser, der giver bedre arbejdsvilkår for teknologien, f.eks. ingen dørtrin.

Det vil koste op mod 30-50 procent af byggesummen at indrette ældreboliger og plejecentre med disse teknologier. Dvs. at et byggebudget på 1 mia. skal suppleres med 300-500 mio. kr.

Fremtidssikring af plejeboligerne: 500 mio. kr. 2009-2012

.....

På basis af erfaringerne med en sådan fremtidssikring af plejeboliger mv. vurderes det, om puljen herefter skal "fornys" og forlænges.

OVERSIGT OVER INVESTERINGS- OG UDVIKLINGSFORSLAG 2009-2013 - FORDELING PÅ ÅR

Område	Beløb 2009-2013 mio. kr.	2009 mio. kr.	2010 mio. kr.	2011 mio. kr.	2012 mio. kr.	2013 mio. kr.	Beskæfti- gelse (ansatte)
BOLIGER							
Renovering af 2.000 utidssvarende plejeboliger over 2 år 2009-2010	3.500	1.500	2.000				5.750
Nybyggeri af 5.000 plejeboliger over 5 år 2009-2013	8.500	1.700	1.700	1.700	1.700	1.700	11.560
Demenssikring af plejeboliger	260	60	100	100			425
Minielevatorer i eksisterende byggeri	1.000	200	400	400			1.000
Pulje til fremtidssikring af private boliger	500	100	100	100	100	100	800
Innovationspulje til udvikling og bygning af seniorboliger	750		300	225	150	75	1.020
TILGÆNGELIGHED							
Pulje til forbedret tilgængelighed i byer ved nyanlæg, ombygning og drift samt kompetenceudvikling af medarbejdere m.v.	1.000	200	200	200	200	200	1.600
VELFÆRDSTEKNOLOGI							
Fremrykning af ATB-fondens investeringer i ny teknologi 2009-2012	700 <i>(ekstra investeringer i forhold til planlagt)</i>		300	300	100		-
Velfærdsteknologisk udviklingspulje over 6 år 2010-2015 (ligeligt fordelt over de 6 år 2010-2015)	2.000		330	330	330	330	-
Nationalt center for velfærdsteknologi og velfærdsteknologisk testlaboratorium	160		80	30	30	20	-
Velfærdsteknologisk oprustning af plejeboliger - pulje over 4 år 2009-2012	2.000	500	500	500	500		-

Anm.: Det er ikke muligt at skønne over den umiddelbare beskæftigelsesvirkning af investeringerne i velfærdsteknologi. Men på længere sigt må en dansk velfærdsteknologisk sektor med både dansk og eksportmæssig afsætning vurderes at have et betydeligt beskæftigelsesmæssigt potentiale.

BYG VELFÆRD TIL ÆLDRE

**Renovering af 2.000 utidssvarende plejeboliger:
3,5 mia. kr.**

**Byggeri af 5.000 nye plejeboliger:
8,5 mia. kr.**

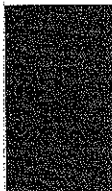
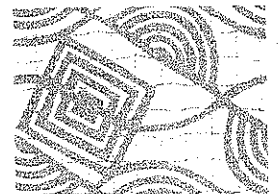
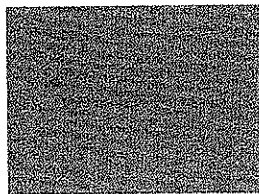

**Forbedret tilgængelighed for ældre og gangbesværede:
1 mia. kr.**

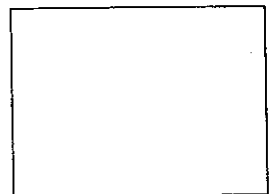
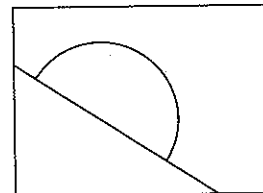
**Udvikling og øget brug af velfærdsteknologi:
5 mia. kr.**

Udarbejdet af Ældre Sagen
Redaktion: Journalist Gerda Grønning,
gerda.gronning@aeldresagen.dk

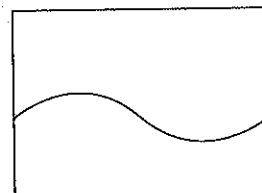
Tryk: Frederiksberg Bogtryk
Layout: Ann Scales / Trojka
Oplag: 300

BYG VELFÆRD TIL ÆLDRE findes som pdf-fil
på www.aeldresagen.dk

Ældre Sagen
Nørregade 49
1165 København K.
Tlf. 33968686
www.aeldresagen.dk

Maj 2009

Ældre©Sagen

Pleje- og ældreboliger

Håndbog for ældre- og sundhedspolitiske frivillige

Indhold

Når boligen er vigtig	4
Kom godt i gang	8
Mærkesager	12
1 Moderne tidssvarende plejeboliger	12
2 Reelt valg efter plejeboliggarantien	16
3 Behov for nybyggeri	19
4 Flere demensboliger	22
Samarbejde	27
Bliv set og hørt	29
Litteratur og links	33

Forord

Vi mener i Ældre Sagen, at det danske samfund skal have nok pleje- og ældreboliger til de svageste ældre, som ikke kan klare sig derhjemme. De har brug for plejeboliger med fast tilknyttet personale. Boliger, som stimulerer sanserne, så disse bevares helt ind i den allersidste livsfase.

Vi kan se, at dækningen med plejeboliger er for ringe i mindst halvdelen af kommunerne, ikke mindst når det gælder boliger til mennesker med en demenssygdom. De har nemlig særlige behov, fordi de trives bedst i overskuelige plejeboliger, som ligger samlet, og hvor personalet er udvalgt efter deres menneskelige egenskaber og viden om demenssygdomme.

Det politiske ansvar på plejeboligområdet ligger hos kommunerne. Derfor er det vigtigt, at Ældre Sagen i de enkelte kommuner fungerer som en aktiv med- og modspiller over for det kommunale selvstyre på dette område. Uden en lokal og frivillig indsats, der påvirker kommunerne til at sikre flere og bedre plejeboliger, får vi næppe forhold, som det danske samfund kan være bekendt. Omvendt vil en aktiv lokal indsats give meget synlige resultater, hvilket vores medlemmer vil glæde sig over.

Denne håndbog er ment som et inspirationsmateriale til de frivillige, der vil gøre en aktiv indsats på plejeboligområdet. Der kan findes yderligere materiale på vores hjemmeside www.aeldresagen.dk/frivillige. Det er mit håb, at disse værktøjer kan gøre nytte – også selv om der i sidste ende ofte vil være behov for at tilpasse materialet til de særlige forhold, der gælder i den enkelte kommune, eventuelt bistået af vores foreningskonsulenter.

Jeg ønsker jer alt muligt held og lykke med arbejdet for at sikre de bedst mulige boligforhold for de mennesker i jeres kommune, som har brug for en pleje- eller ældrebolig.

Bjarne Hastrup
Adm. direktør

Når boligen er vigtig

Hvordan skal vi bo og leve, når vi bliver ældre og rigtig gamle? For det bliver vi. Vi er mange, der bliver 100 år. Vi vil ikke længere nøjes med at bo, egentlig heller ikke med at bo godt. Vi vil helst både bo og leve godt - hele livet. Både i vores 3. alder og i den allersidste levetid. Langt de fleste af os bor hele livet i vores egen bolig, og selv blandt de ældste bor langt de fleste i eget hjem.

77 % af 80+ årige bor i eget hjem, mens 23 % bor på plejehjem, i ældrebolig, plejebolig eller en anden bolig målrettet ældre.

Det betyder, at man som regel er meget svækket, når man flytter i plejehjem eller plejecenter. Det er svært at bestå den "elendighedseksamen", det er at komme ind i en sådan bolig. I gennemsnit lever beboerne kun 2-3 år, efter de er flyttet ind i boligen, og mere end halvdelen har demenssygdomme.

Status i tal:

- Ca. 225.000 mennesker er 80+årige
- Ca. 23. pct. af de 80+årige bor i plejehjem, ældre- og plejeboliger mm.
- Ca. 74.000 boliger i alt er målrettet ældre og handicappede. De fordeler sig på:
  - Ca. 9.500 utidssvarende plejehjemsboliger
  - Ca. 32.600 moderne plejeboliger
  - Ca. 30.000 selvstændige ældreboliger
  - Knap 6.000 af samtlige boliger er målrettet mennesker med en demenssygdom.

Det er på høje tid, at kommunerne ombygger eller nedlægger de ca. 9.500 utidssvarende plejehjemsboliger og beskyttede boliger, der findes i hele landet. Kommunerne har selv indberettet til Indenrigs- og Socialministeriet, at de anser dem for utidssvarende. Det er på tide, at de også gør noget ved det.

Regeringen udstedte med virkning fra 1. januar 2009 en plejeboligaranti. Garantien indebærer, at alle ældre, som er blevet godkendt til en plejebolig af deres kommune, skal have tilbud om en sådan inden to måneder fra den dato, de er blevet visiteret. Men garantien på to måneder gælder kun, hvis man siger ja til den plejebolig eller plejehjemsplads, som kommunen tilbyder - ligegyldigt, hvor den ligger og hvilken beskaffenhed, den har.

I de nye storkommuner kan der være langt fra den ene ende af kommunen til den anden, ligesom nogle kommuner stadig anviser plads i en utidssvarende plejehjemsbolig. Derfor er garantien i sin nuværende udgave ikke god nok.

Mange ældre, som skal flytte i plejebolig, vil nemlig gerne bo tæt på deres familie, selvom det betyder, at de skal flytte til en anden kommune. Og endnu flere vil gerne blive i deres lokalområde, hvor de føler sig hjemme og sandsynligheden for at få besøg er større. Andre har brug for en velindrettet demensbolig og de fleste foretrækker at bo i en tidssvarende pleje- eller demensbolig.

Plejehjem og beskyttede boliger

Er institutionsboliger og drives efter § 192 i serviceloven. I disse boliger har beboerne ikke huslejekontrakt og kan ikke få boligydelse. De fleste af disse boliger er *utidssvarende boliger*.

To slags ældreboliger:

- selvstændige ældreboliger og
- moderne plejeboliger med tilknyttet serviceareal til omsorg og pleje af beboerne

Selvstændige ældreboliger og de moderne plejeboliger reguleres efter § 5 i lov om almene boliger og lov om leje af almene boliger. Beboerne har huslejekontrakt og kan få boligydelse. I de selvstændige ældreboliger har man sit eget køkken. I de moderne plejeboliger indskrænker det sig ofte til et tekøkken.

Minimumskrav til begge slags ældreboliger

Disse krav står i lov om almene boliger § 110:

- Gode adgangs- og tilkørselsforhold, rekreative udearealer, parkeringspladser tæt ved boliger, brandredningsarealer og elevatorer med plads til kørestole.
- Alle døre skal være så brede, at en kørestol uden besvær kan komme igennem.
- Badeværelserne skal være så store, at det er let at manøvrere en kørestol, og der skal være plads til to hjælpere.
- Man skal kunne tilkalde hjælp døgnet rundt.

Boligstørrelse

Den gennemsnitlige størrelse på en selvstændig ældrebolig eller moderne plejebolig er 70 kvm. En del af boligens areal kan udlægges som fællesareal for beboerne. Sådan er det fx i leve-bo-miljøerne. Det fælles boligareal indgår i det beløb, beboerne betaler husleje af. Boligyldelse gives til selve boligen inkl. andel af fællesareal.

Udbygningen med pleje- og ældreboliger har været katastrofal lav de seneste år. I 2009 kom der blot 0,2 % flere plejeboliger og 0,3 % flere ældreboliger pr. 1000 ældre over 65 år i kommunerne. Der er den laveste vækst i ældreboliger siden 2001, mens der for plejeboligerne har været et fald i de senere år.

Ældre Sagen frygter, at vi i fremtiden vil have for få boliger, og at mange kommuner får svært ved at leve op til plejeboligarantien.

Det er efter Ældre Sagens opfattelse en klar konklusion, at det er væsentligt for både mennesker med og uden en demenssygdom, at kunne bo i hver deres boligafdeling, og at der er et særligt uddannet personale i demensboligafdelingerne. Det er ikke vores tanke, at ældre mennesker med demenssygdomme skal bo isoleret. Tværtimod kan demensafdelingerne være en integreret del af et plejecenter.

De kommuner, der satser på gode, velindrettede demensboliger og et godt, veluddannet personale, kan fremvise resultater, der klart markerer, at her har mennesker med demenssygdomme det godt. Her falder forbruget af den livsfarlige antipsykotiske medicin også markant.

I denne håndbog kan du læse mere om, hvordan du som ældre- og sundhedspolitisk frivillig kan arbejde lokalt for at sikre bedre boliger for ældre i kommunen ved at stille krav om:

- Moderne tidssvarende plejeboliger
- Reelt valg efter plejeboligarantien
- Nybyggeri, så antallet af boliger svarer til fremtiden behov
- Flere demensboliger.

Du får også mere at vide om, hvordan kommunen arbejder. Det er vigtigt, at I som ældre- og sundhedspolitisk arbejdsgruppe kan sætte jer ind i kommunernes arbejdsbetingelser – uanset forskellige holdninger. En god og positiv dialog med kommunen er vejen frem for et frugtbart og givtigt samarbejde, hvor man samtidig har respekt for hinandens arbejde og arbejds gange.

Det er vigtigt, at I som frivillige synliggør jeres arbejde. På den måde bliver I en effektiv medspiller, og får større mulighed for at påvirke den kommunale dagsorden.

Kom godt i gang

Når I som frivillige skal i gang med at arbejde for flere og bedre pleje- og ældreboliger, kan I med fordel nedsætte en arbejdsgruppe, hvor I arbejder indenfor nogle fastlagte rammer, der er udstukket af koordinationsudvalget eller lokalkomiteen i ikke-sammenlagte kommuner. Det er også en fordel, at I kender til, hvordan en kommune typisk arbejder.

I dette afsnit får I et kort overblik over den viden, I har brug for, når I arbejder med pleje- og ældreboliger. Men husk: I skal ikke være eksperter på pleje- og ældreboliger, men på ældres behov for disse boliger i netop jeres kommune.

Hvem er berettiget?

Kommunerne skal tilbyde en plejebolig, en ældrebolig eller en plejehjemsplads til dem, der har størst behov for boligen. Kommunen skal efter reglerne foretage en helhedsvurdering af ansøgerens behov på baggrund af dennes fysiske, psykiske og sociale forhold. Det der i fagsprog hedder visitation. Man har ikke krav på at få en sådan bolig, blot fordi man har nået en høj alder, som mange - forståeligt nok - tror.

Særlig på grund af plejeboligarantien frygter Ældre Sagen, at kommunerne i visitationen hovedsageligt ser på ansøgenes fysiske og psykiske forhold, men ikke tager tilstrækkeligt hensyn til de sociale forhold, fx om en ansøger er ensom og lever isoleret fra andre mennesker.

Venteliste

Visiteres man til en pleje- eller ældrebolig eller en plejehjemsplads kan man optages på venteliste i den kommune, hvor den ønskede bolig ligger. Man har også ret til at søge om en bolig udenfor kommunegrænsen: Man har et frit plejehjemsvalg.

Der er to måneders garanti på plejeboliger og plejehjemspladser. Vælger man en anden bolig end den, ens egen kommune anviser inden for kommunens grænser, starter plejeboliggarantien på to måneder forfra.

Da de fleste foretrækker en bestemt plejebolig eller plejehjemsplads er garantien i praksis ikke meget værd. I stedet for at stå på den generelle venteliste, hvor kommunen bestemmer, hvilken plejebolig, man skal flytte ind i, foretrækker flertallet at stå på den specifikke venteliste, hvor de fx ønsker 3 bestemte plejeboliger i prioriteret rækkefølge.

Brugerinformation

Kommunerne er forpligtet til at oplyse følgende om ventelister til en pleje- eller ældrebolig eller plejehjemsplads på en lettilgængelig måde for eksempel på deres hjemmeside:

- Antal personer på ventelisten
- Den gennemsnitlige ventetid på ventelisten
- Antal fordelte ventelistepladser i det foregående kvartal
- Hvilke konsekvenser det kan få, hvis et boligtilbud afvises.

Du kan finde flere oplysninger om plejeboliger i hele landet på www.tilbudsportalen.dk

Kommuneplaner

Kommunerne styrer udbygningen med moderne plejeboliger. Men de er ikke enerådende. Større bygge- og anlægsprojekter kan kun sættes i værk, når der foreligger en kommuneplan og derefter en lokalplan for netop det område, hvor boligerne skal placeres.

Som borgere har I krav på at blive inddraget. Kommunen skal indkalde idéer og forslag til både kommuneplaner og lokalplaner fra alle kommunens borgere mindst 8 uger, før kommunalbestyrelsen kan vedtage planerne. Det giver jer en enestående mu-

lighed for at præge beslutningerne om, hvor de nye ældre- og plejeboliger skal ligge, hvor mange, der skal være, og hvilken bebyggelsestype, der bliver opført. Fx tæt-lavt byggeri eller etageboligbyggeri.

Alle kommuner har et anlægsloft for nybyggeri, men Kommunernes Landsforening og Regeringen har hævet det kommunale anlægsloft i foråret 2009, så der i dag er langt bedre muligheder end før for nybyggeri. Der er enighed om, at kommunerne samlet set har mulighed for at igangsætte investeringer for mindst 2 mia. kr. til fx byggeri af pleje- og ældreboliger.

Det kommunale budget

Senest den 15. september fremlægger kommunen sit budget for de næste 4 år. I budgettet kan I læse om:

- Udviklingen i antallet af ældre i kommunen
- Planlagt byggeri af nye pleje- og ældreboliger
- Nedlæggelse af utidssvarende boliger

Det er især en god idé at læse de generelle bemærkninger til budgettet. Her kan I se, om kommunen planlægger tilstrækkelig langsigtet under hensyn til, hvor mange ældre, der forventes at blive i jeres kommune.

Tager kommunen hensyn til en evt. vækst i antallet af 80+årige? Har kommunen en målsætning om øget byggeri af ældre- og plejeboliger, hvis der kommer mange flere 80+årige indenfor de næste fire år?

Oplysningerne i de generelle bemærkninger om udviklingen i antallet af ældre i jeres kommune samt kommunens planer for renovering af utidssvarende plejehjem og nybyggeri af ældre- og plejeboliger er særlig vigtige for jeres arbejde.

Budgetstoffet kan være svært tilgængeligt uden fagkyndig hjælp. I kan derfor foreslå, at kommune på et offentligt møde eller et møde for ældres repræsentanter gennemgår materialet, så I har indsigt, inden I indsender bemærkninger eller forslag.

Hvordan får man fat på budgetforslaget?

Ældrerådet får automatisk information om kommunens budgetforslag, men efter offentlighedsloven har alle kommunens borgere krav på at se budgetforslaget, når økonomiudvalget senest den 15. september indstiller det til 1. behandling i kommunalbestyrelsen. Budgetforslaget vedtages af kommunalbestyrelsen senest den 15. oktober.

Et godt og løbende samarbejde mellem kommunen, ældrerådet og Ældre Sagen vil ofte give jer mulighed for information om budgetforslaget inden den 15. september.

I den offentlige høringsfase fra den 15. september og indtil budgetforslaget vedtages af kommunalbestyrelsen senest den 15. oktober, kan I indsende jeres kommentarer til budgettet.

I denne periode afholder kommunen et offentligt borgermøde, hvor I har mulighed for at stille spørgsmål og fremsætte forslag. Sideløbende kan I sende indlæg og læserbreve til den lokale avis, men husk at være saglige og argumentere for jeres sag. Ældre Sagens slagord "Ingen argumentation uden dokumentation" gælder fortsat.

Kommunen har pligt til at offentliggøre et sammendrag af det endelige budget. Dette sker ofte omkring nytår i et opslag over et par sider i den lokale avis.